

L'ESTRANY CAS DEL DR. JEKYLL I MR. PINA. HIVERN DE 1936: LA TRÀGICA EXPERIÈNCIA COL·LECTIVITZADORA DE LES TERRES DE LA FINCA DE LES QUATRE TORRES D'ALELLA I L'ASSASSINAT DEL RABASSAIRE ANTONI VIDAL VENTURA

Ramon Anglada

Jacinto, o Cinto, Pina, d'origen aragonès, casat, superant ja la cinquantena el 1939, jardiner i masover de les Quatre Torres, va ser una de les figures més contradictòries dels anys de la Guerra Civil a Alella. Va actuar en el repartiment de la finca dels seus amos, immersa en un procés col·lectivitzador, i anys després fou essencial per a que l'exèrcit d'ocupació exercís una duríssima repressió. Tot gràcies a les declaracions contra antics companys, on sempre va ometre la seva participació, si no activa almenys presencial, en "los desmanes revolucionarios rojos en el pueblo de Alella". La vida d'aquest alellenc presenta una dualitat absoluta: d'afiliat al sindicat de la CNT i un dels signants del repartiment de les terres de les Quatre Torres a testimoni clau en el consell de guerra contra l'encarregat de la direcció de les feines agrícoles en aquesta finca, activitat realitzada durant el període republicà que en el seu cas no fou perseguida ni castigada. D'aquí ve el títol d'aquesta comunicació: ciutadà honorat i monstre.

La participació de l'antic masover en la divisió de les terres de la finca de les Quatre Torres és inqüestionable. Foren els tècnics de Seguretat Interior de Comarques de Catalunya, els membres dels Rabassaires i dos membres de la CNT, un d'ells el mateix masover, els que signaren el 29 de novembre de 1936 el document de repartiment de les terres i la responsabilitat ineludible del seu conreu, conreu individual i col·lectiu d'unes terres repartides de la següent manera:

Reunits els sotasignants, acorden la repartició de la terra útil pel seu cultiu, de la finca coneguda per les Cuatre Torres ex propietat de la Vda. Rius i amb aquest sentit, tots de comú acord designen qu'el company ex masover de dita finca i habitant en la masoveria de la mateixa, es queda l'hort d'en Niga i ademes una feixa de sota el pati que surt desde el llac allevant tocant amb el carrer de Pau Iglesias. Al company ex mosso de la dita finca es queda amb les quatre feixes de baix de tot de l'hort l'indant amb el nord del primer carrer projectat. I tot lo restant terreny de cultiu de dita propietat se la adjudican els companys rabassaires en sentit de colectivitat ¹

Sembla poc probable que l'antic masover fos coaccionat a donar aquest pas, sobretot per les condicions favorables als seus interessos que sorgiren de la nova situació de la finca. A més de la possibilitat de conrear una part de les terres, podia seguir ocupant la masoveria i fent-se càrrec de la cavalleria destinada a les feines del camp. No podia ser despatxat i la concessió de les terres només es podria revocar en el cas que es deixessin sense treballar. Tots aquest pactes que l'afectaven directament apareixen per escrit al document del hivern de 1936, mentre que no consten beneficis similars a favor de l'antic mosso.

Va participar i signar també els acords de repartiment d'eines i productes alimentaris que per molts dels seus companys es van convertir en greus càrrecs dins dels seus respectius processos,

¹Conveni autoritzat per ls Tècnics de Seguretat Interior de Comarques referent a la repartició de terres de conreu i fruits de la "Finca Rius" coneguda per Quatre Torres d'aquest poble d'Alella. 29 de novembre de 1936. Arxiu Municipal d'Alella.

concretament el repartiment d'eines de treball de la terra a mitges amb l'antic mosso i productes com les patates, les garrofes i el vi amb els membres de la Unió de Rabassaires:

Reunits Antoni Vidal Ventura; Salvador Oliveras Viñallonga; Nonit Oliveras Paituvi; Joan Paré Niubó; Segimond Fulladosa Matas; Pere Canals Fortuny; Ricart Bernades Bosch; Anton Sebastià Linares; de l'Agrupació de Rabassaires d'aquesta població, Joan Espallargues Adam del sindicat de la C.N.T i Cinto Pina Fillola del sindicat de la C.N.T. Acorden la repartició a prorratgeig del producte del arrencamen de las patatas de la finca Rius, les Cuatre Torres, i resultant de la mateixa que s'ha obtingut onse sacs de dit producte de pes en total Noucents vint i vuit kilos que repartides per deu tocan a cada un dels tals uns norante tres kilos aproximadament²

A Quatre de Janer de mil noucents trenta set (...) Els membres de la Unió de Rabassaires per a la colectivització de la finca incautada anomenada de les Cuatre Torres d'aquest terme municipal que junt amb el masover de dita finca, i l'antic mosso de la mateixa, associats al Sindicat de la CNT, han acordat per autorització de la Junta de Seguretat Interior de Comarques de Catalunya la repartisió de cuarenta dos cargas cinc vuitens de vi i además tres mil setsens vint-i-set kilos de garrofes (...) Prestant tots i cada un d'ells la conformitat a n'aqueix reparto s'aixeca la present acta³

Tot i que el procés col·lectivitzador va afavorir clarament els interessos de l'antic treballador de la finca de les Quatre Torres i que la seva signatura avalava el repartiment de productes alimentaris d'aquesta propietat, les friccions amb els altres treballadors membres de la Unió de Rabassaires arribaren ben aviat. Aquesta situació comportà la intervenció de la Junta de Seguretat de Comarques per resoldre el conflicte. L'antic mosso i el masover, afiliats tots dos a la CNT, elevaren una queixa formal afirmant que els membres de la Unió de Rabassaires de Catalunya no cuidaven bé les terres:

Existeix una propietat incautada pels Rabassaires en nom de llur Entitat sense comptar amb els actuals treballadors d'aquella finca rústica. S'alega que els Rabassaires no curaven bé aquella finca (...) C.N.T informa, que el masover Jacint Pina, es queixa a la seva organització de que la terra assignada per ell no li produïa prou per viure i que s'el coaccionà a ingressar en l'organització dels Rabassaires per a poguer continuar treballant la terra assignada⁴

L'informe de la Junta de Seguretat permet visualitzar el creuament d'acusacions i la defensa realitzada pels mateixos Rabassaires:

Unió de Rabassaires de C, manifesta que cuidaren bé la terra i que hi ha empleat més de 50 jornals per home malgrat que l'estació actual no permet fer-hi més treball fins al moment. Afegeix que mancaren uns articles i que al requerir al element deixat com a masover a la finca retornà els articles que mancaven (...) a pesar d'això, s'invità al citat masover a ingressar a la col·lectivització.⁵

² Documentación varia relativa a incautaciones hechas en la comarca de Maresme: Alella-Calella. 1936-1939. Archivo General de la Guerra Civil Española. PS-Barcelona. Generalitat, 193,1

³ Acta de repartiment de productes de la finca de les Quatre Torres d'Alella. 4 de gener de 1937. Arxiu Municipal d'Alella.

⁴ Informe Réferent al poble d'Alella. Junta de Seguretat de Comarques. 29 de desembre de 1936. Arxiu Municipal d'Alella

⁵ Op.Cit. 29 de desembre de 1936

Finalment, la Junta de Seguretat de Comarques va decidir que s'havia de concedir a l'antic masover una parcel·la de terra més gran a canvi de la retirada dels rètols de requisa col·locats per ell mateix en nom de la CNT. Els Rabassaires acceptaren l'acord de la nova parcel·lació. Arribava una pau efímera que es trencaria ben aviat.

Amb la desfeta de la República tot va canviar i l'aragonès es convertí en testimoni clau de l'acusació contra el rabassaire Antoni Vidal Ventura. En la seva declaració del 15 de març de 1939 es recolliren acusacions com la pertinença a la Unió de Rabassaires, les denúncies "a gente de derechas" davant de les autoritats republicanes, la participació activa dins d'un tribunal popular barceloní i el robatori i saqueig a finques de "gente de orden". Aquesta última acusació la podria haver realitzat contra ell mateix, ja que participà també en el repartiment d'eines i productes alimentaris de les Quatre Torres:

Preguntado convenientemente declara: Que conoce a Antonio Vidal Ventura, por ser vecino de Alella. Que al iniciarse el Movimiento rojo en Alella, se puso incondicionalmente al lado de los frentes populistas. Que era miembro de la Junta de la Unión de Rabassaires de Alella. Que se dedico al robo y saqueo de las fincas de gente de orden. Que entre las fincas que saqueó y robó figura la conocida, con el nombre de las Cuatro Torres, en las que se llevó en compañía de otros individuos todos los muebles, toda la cosecha de algarrobas, de los años 1935 y 1936. No teniendo bastante con lo robado, también se llevaron todos los objetos de culto que hallaron, entre ellos se puede citar un cáliz, una escapulatoria de plata (...) Que se dedicava a denunciar gente de derechas. Que de los denunciados fue el dicente. Que a resultas de ellas le obligaron y coaccionaron a que firmara un documento delante del juzgado municipal⁶

Com hem vist anteriorment, almenys una de les acusacions és falsa. El robatori de garrofes fou un repartiment entre els membres de la col·lectivització, tal com destaca l'acta del 4 de gener de 1937 signada pel mateix Jacinto Pina.

L'antic masover apuntava la participació de l'acusat en un tribunal popular però foren els responsables de la Falange local qui facilitaren la documentació que fonamentà aquesta acusació a través d'un telegrama enviat al cap instructor de l'"Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar" el 28 de març de 1939 i signat per Josep Font. Aquest destacava la seva participació com a membre del jurat de l'Audiència de Barcelona de l'estiu de 1937 a la primavera de 1939. Finalment acabaven catalogant-lo com a "completamente desafecto al Glorioso Movimiento Nacional". Un estigma difícil d'esborrar.

La farsa de la justícia militar arriba a extrems vergonyants en el cas de la declaració del masover, on a la seva part inicial es destaca "que no tiene amistad, ni enemistad, ni intereses directos o indirecto en este procedimiento"⁷ En el cas de l'acusació contra Antoni Vidal el que precisament existeixen són interessos absolutament directes entre dos antics companys, un dels quals miraculosament es converteix ara en testimoni de càrrec creïble amb l'objectiu d'aplicar la repressió.

Altres declaracions acusatòries, com la realitzada per l'alellenc Lluís Arenas, destacaven que:

Actuo en la incautación, en unión de otros rabassaires, de la Finca denominada Cuatro Torres, propiedad del Sr. Rius Fabra, repartiendo entre ellos, todos los viveres que

⁶ Declaración de Jacinto Pina. 15 de marzo de 1939. Ejército Español. Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar. Plaza de Badalona. Sumarísimo de Urgencia número 3067 instruido contra Antonio Vidal Ventura (...)

⁷ Op.Cit. 15 de marzo de 1939

*en ella se encontraban, talaron arboles, colectivizaron en partes, en fin la estropearon completamente*⁸

Destacà també que “se le veía siempre con pistola por las calles”. El mateix testimoni acabava reconeixent que no havia pogut viure en primera persona l'activitat revolucionària de l'acusat “debido a tener que permanecer bastante tiempo escondido, no puede precisar actividad delictiva del encartado en el pueblo de Alella”. Contradicció en estat pur.

Les úniques eines de la feble defensa foren dues declaracions realitzades pel mateix acusat. La primera, del 8 de març de 1939, davant la Guardia Civil de Tiana, destacava que va ser vocal del Sindicat Agrícola d'Alella i directiu de la Unió de Rabassaires de Catalunya, encarregat de la direcció dels treballs agrícoles a la finca de les Quatre torres, que es va afiliar al Partit Socialista seguint les directrius del comitè local i que, per tal de mantenir l'ordre públic, realitzà guàrdies armades pels carrers del poble. La seva segona declaració del 16 de març ratificava l'anterior tot puntualitzant que:

*“Después de los sucesos del 19 de julio de 1936, no pertenecio a la Junta de Rabassaires y si antes de estos sucesos. Que solo intervino en el registro de la Casa Bernadas y que se repartio con los demás las cosechas de algarrobas de la Casa Cuatro Torres*⁹

Tancava la seva última declaració negant tota la resta de càrrecs que se li imputaven.

El 27 d'abril de 1939 arribava la sentència que el condemnava a mort per un delictes de rebel·lió militar amb les següents acusacions:

*Antonio Vidal Ventura, hijo de Antonio y Dolores, de 47 años de edad, natural de Piera (Igualada) y vecino de Alella, de oficio labrador y de estado casado. Elemento dirigente de la Unión de Rabassaires, participa en la revolución del 36 a favor de los marxistas. En la actual revolución marxista se le ve participar en distintos robos y saqueos, entre ellos en la casa del Sr. Rius, de donde se llevaron los objetos sagrados y ornamentos que había en la capilla. A parte de esta actuación y según se demuestra en esta documentación formó parte en muy numerosas ocasiones del Tribunal Especial número 2 que actuaba en el Palacio de Justicia de Barcelona y que impuso numerosas penas de muerte*¹⁰

L'execució es portà a terme el 24 de maig de 1939, tal com demostra el certificat de defunció, que destaca com a causa de la mort l'hemorràgia interna.

Condemnes a mort per aquest rabassaire alellenc, però immunitat absoluta per l'antic masover. Mentre no es localitzi nova documentació... segueix el misteri.

⁸ Declaración de Luis Arenas. 15 de marzo de 1939. Ejército Español. Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar. Plaza de Badalona. Sumarísimo de Urgencia número 3067 instruido contra Antonio Vidal Ventura (...)

⁹ Declaración indagatoria del procesado. Antonio Vidal Ventura. 16 de marzo de 1939. Ejército Español. Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar. Plaza de Badalona. Sumarísimo de Urgencia número 3067 instruido contra Antonio Vidal Ventura (...)

¹⁰ Sentencia. Año de la Victoria. Ejército Español. Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar. 27 de abril de 1939. Plaza de Badalona / Barcelona. Sumarísimo de Urgencia número 3067 instruido contra Antonio Vidal Ventura (...)